

Awareness Raising and Training Measures for the Istanbul Protocol in Europe

Internationale en Regionale Regelgeving

Dit werk is gepatenteerd onder een

[Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported Licentie](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/).

Dit project werd gefinancierd met steun van de Europese Commissie. Deze tekst reflecteert enkel de visie van de auteur(s), en de Commissie kan niet verantwoordelijk worden gehouden voor enig gebruik van de informatie die er in vevat zit.

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

INHOUDSTAFEL

1.	Inleiding	7
2.	Bindende internationale en regionale instrumenten.....	7
2.1	De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens	7
2.2	Het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten	8
2.3	Het Verdrag tegen Foltering en het Facultatief Protocol.	8
2.4	Het Verdrag van de Rechten van het Kind	10
2.5	Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.....	10
2.6	Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.....	10
2.7	Het Afrikaans Handvest inzake de Rechten van de Mens en de Volkeren	11
2.8	Het Amerikaanse Verdrag voor Mensenrechten	12
2.9	De Verdragen van Genève en de facultatieve protocols.....	12
2.10	Het Statuut van Rome en het Internationaal Strafhof.....	13
3.	Zacht Recht.....	14
3.1	De Standaard Minimumregels voor de Behandeling van Gevangenen	14
3.2	De Verklaring inzake de Bescherming van alle Personen die worden onderworpen aan Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing	15
3.3	De Gedragscode voor Wetshandhavers.....	15
3.4	De Grondbeginselen inzake het Gebruik van Geweld en Vuurwapens door Wetshandhavers.....	16
3.5	De Beginselen van de Medische Ethiek	17
3.6	Het Pakket van Grondbeginselen voor de Bescherming van Alle Personen Onder Enige Vorm van Detentie of Gevangenschap	17
3.7	De Grondbeginselen voor de Behandeling van Gevangenen.....	18

3.8	De Basisbeginselen en –Richtsnoeren inzake het recht van voorziening en schadevergoeding voor Slachtoffers van Grove Schendingen van de Mensenrechten en Ernstige Schendingen van Internationaal Humanitair Recht.....	19
3.9	De Europese Gevangenisregels	20

1. Inleiding

In het volgende hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste internationale rechtsbronnen die het verbod op foltering en andere vormen van mishandeling reguleren. De structuur volgt grotendeels het eerste hoofdstuk van het Istanbul Protocol, waar een uitgebreid overzicht wordt gegeven van de relevante internationale wetgeving die van kracht was toen het Istanbul Protocol in het leven werd geroepen. In dit hoofdstuk wordt echter ook meer recente wetgeving besproken, die pas na het Istanbul Protocol werd ontwikkeld.

In het eerste deel worden de bindende verdragen van de Verenigde Naties besproken, het Verdrag tegen Foltering in het bijzonder, maar ook de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens die als basis voor vele bindende verdragen heeft gediend, hoewel het zelf geen bindend verdrag is. Dan volgt er een beschrijving van de relevante voorzieningen in internationaal humanitair recht en internationaal strafrecht. Tenslotte wordt ook een overzicht gegeven van het verbod op en de preventie van foltering in regionale verdragen.

In het tweede deel wordt een overzicht gegeven van de verschillende niet-bindende juridische documenten, het zogenaamde “zachte recht”. Het betreft hier verscheidende voorzieningen met betrekking tot personen in detentie zowel als personen tewerkgesteld in rechtshandhaving of medisch personeel dat met gevangenen werkt.

Uit de grote diversiteit aan juridische voorzieningen blijkt eens te meer de internationale consensus met betrekking tot het verbod op foltering en mishandeling

2. Bindende internationale en regionale instrumenten

2.1 De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

De **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)** werd door de Algemene Vergadering van de VN in 1948 met eenparigheid van stemmen aangenomen. Dit werd mogelijk in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog, wanneer de VN in het leven werd geroepen om de wereldvrede te bewaren. In het VN Handvest zelf wordt het promoten en aanmoedigen van respect voor mensenrechten en fundamentele vrijheden al als een kernopdracht van de VN aangegeven (artikel 1 VN Charter). De UVRM geeft hier verdere invulling aan, door de menselijke vrijheden en

fundamentele rechten waarvan eenieder, waar ook ter wereld en zonder enige vorm van discriminatie, zou moeten kunnen van genieten, te concretiseren. Elke staat die lid wil worden van de VN moet bovendien het Verdrag erkennen. Hoewel het een niet bindend instrument is, geeft de UVRM een duidelijke richting en minimumvereisten aan voor bijna alle hierop volgende internationale en regionale verdragen en overeenkomsten.

Het verbod op foltering is opgenomen in artikel 5 van de UVRM: *“Niemand zal onderworpen worden aan folteringen, noch aan een wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing.”*

2.2 Het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten

Het **Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR)** is een multilateraal verdrag dat door de Algemene Vergadering van de VN werd aangenomen in 1966, en in werking trad in 1976. Het hoofddoel van dit verdrag is om een deel van de mensenrechten die in de UVRM zijn opgenomen wettelijk bindend te maken. In tegenstelling tot het “broertje” van het IVBPR, de het Internationale Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, ligt de focus vooral op rechten die betrekking hebben op deelname aan het politieke leven, rechtszekerheid, en fysieke basisrechten zoals het recht op leven en de vrijheid van slavernij. In zeer specifieke omstandigheden worden uitzonderingen voorzien in het verdrag, meer bepaald wanneer er een ernstige bedreiging bestaat voor de staatsveiligheid. Van het verbod op slavernij kan echter nooit worden afgeweken, zelfs niet tijdens publieke of nationale noodtoestanden.

Artikel 7 van het IVBPR stelt dat *“Niemand mag onderworpen worden aan folteringen, noch aan wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing.”*

2.3 Het Verdrag tegen Foltering en het Facultatief Protocol.

Het VN Verdrag tegen Foltering (UNCAT) werd in 1984 aangenomen en trad in werking in 1987. Het is het voornaamste VN verdrag dat zich specifiek richt op het verbod op en de preventie van foltering. Het verbod op foltering is echter al een absoluut en on-opschortbaar recht, dat in alle staten van toepassing is zelfs als ze geen partij zijn van de UNCAT.

Het verdrag is het enige instrument waarin foltering wordt gedefinieerd. Artikel 1 van de UNCAT stelt dat: *“Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder ‘foltering’ verstaan iedere handeling waardoor opzettelijk hevige pijn of hevig leed, lichamelijk dan wel geestelijk, wordt toegebracht aan een persoon met zulke oogmerken als om van hem of van een derde inlichtingen*

 Lees de volledige tekst op:

www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml

 Lees de volledige tekst op:

www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm

of een bekentenis te verkrijgen, hem te bestraffen voor een handeling die hij of een derde heeft begaan of waarvan hij of een derde wordt verdacht deze te hebben begaan, of hem of een derde te intimideren of ergens toe te dwingen dan wel om enigerlei reden gebaseerd op discriminatie van welke aard ook, wanneer zulke pijn of zulk leed wordt toegebracht door of op aanstichten van den wel met de instemming of gedogen van een overheidsfunctionaris of andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt”.

In artikel 2 worden staten opgeroepen om foltering te voorkomen. Foltering wordt verboden op een niet-opschortbare wijze, i.e. er mogen geen uitzonderingen bestaan op het verbod op foltering. Het wordt ook van staten verwacht dat ze alle vormen van foltering in hun nationaal recht criminaliseren (artikel 4), en het wordt verboden om mensen terug te zenden naar landen waar ze mogelijks aan foltering zullen worden onderworpen (artikel 3). Staten moeten op eigen initiatief of als gevolg van een klacht van een slachtoffer foltering ook effectief onderzoeken (artikel 12 en 13), en de nodige compensatiemaatregelen treffen ten aanzien van slachtoffers (artikel 14). Bewijsmateriaal dat verkregen is door middel van foltering wordt verder ook geweerd uit rechtszaken (artikel 15). Artikel 16, tenslotte, stelt dat andere vormen van wrede, onmenselijke of degraderende behandeling, die strikt genomen geen foltering zijn, ook moeten worden voorkomen.

Het Facultatief Protocol van het Verdrag tegen Foltering (OPCAT) is enkel bindend voor staten die het hebben geratificeerd. Het werd door de Algemene Vergadering van de VN in New York aangenomen in 2002, en ging van kracht in 2006. In het protocol wordt een monitoringsysteem van detentiefaciliteiten opgezet met het oog op de preventie van foltering.

Specifiek onder artikel 2(1) van de OPCAT, wordt een VN Subcomité ter Preventie van Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Straf opgericht. Het Subcomité krijgt in artikel 11(a) de bevoegdheid om de lidstaten te bezoeken om de omstandigheden waarin personen in detentie worden gehouden te evalueren en aanbevelingen te maken met betrekking tot het voorkomen van foltering en mishandeling. Het geeft ook advies en steun aan de Nationale Preventiemechanismen, een ander controlemechanisme dat door de OPCAT in het leven wordt geroepen (artikel 3). Deze mechanismen zijn opgericht op het nationale niveau om detentiefaciliteiten op te volgen met betrekking tot foltering en mishandeling, en formuleren eveneens aanbevelingen met betrekking tot de preventie van en het verbod op foltering en mishandeling. Door de oprichting van deze twee verwante mechanismen draagt de OPCAT dus in significante mate bij aan de daadwerkelijke preventie van foltering.

↪ Voor een meer gedetailleerde omschrijving van deze definitie, zie hoofdstuk 3.

📖 Lees de originele tekst op:
www2.ohchr.org/english/law/cat.htm

↪ Meer informatie over het CPT in hoofdstuk 6.2.

↪ Meer informatie over NPM's in hoofdstuk 6.4.

📖 Lees de volledige tekst op
www2.ohchr.org/english/law/cat-one.htm

2.4 Het Verdrag van de Rechten van het Kind

Het Verdrag van de Rechten van het Kind (CRC) werd door de Algemene Vergadering van de VN in 1989 aangenomen en ging van kracht in 1990. Het is het eerste internationale bindende verdrag waarin de burgerrechtelijke, culturele, economische, politieke en sociale rechten van kinderen worden uiteengezet. Omwille van hun kwetsbaarheid hebben kinderen nood aan speciale beschermingsmaatregelen. Een kind wordt in de Conventie gedefinieerd als iedere persoon die de leeftijd van 18 jaar niet heeft bereikt, en het wordt van staten verwacht dat ze in hun doen en laten de rechten van kinderen zo veel mogelijk in acht nemen. Staten worden opgeroepen om kinderen te vrijwaren van fysiek of psychologisch misbruik, en om alle vormen van lijfstraffen af te schaffen. Het Verdrag kent internationaal een zeer breed draagvlak; enkel de VS en Somalia hebben het niet geratificeerd.

Een specifieke voorziening met betrekking tot foltering kan gevonden worden in artikel 37(a): *“Geen enkel kind zal onderworpen worden aan foltering of een andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing.”*

2.5 Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap

---

Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (CRPD) werd door de Algemene Vergadering van de VN aanvaard in 2006, en ging van kracht in 2008. Het is een specifiek, juridisch bindend document waarin de rechten van personen met een handicap worden uiteengezet en beschermd. Het heeft tot doel deze rechten te garanderen, en er voor te zorgen dat deze personen met de nodige waardigheid en gelijkheid door de wet worden behandeld.

In artikel 15(1) wordt gesteld dat *“Niemand zal onderworpen worden aan folteringen of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffing.”* In artikel 15(2) wordt hier een concrete verplichting aan gekoppeld: *“De staten die partij zijn nemen alle doeltreffende wetgevende, administratieve, juridische of andere maatregelen om, op gelijk welke wijze als voor anderen, te voorkomen dat personen met een handicap worden onderworpen aan folteringen of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.”*

2.6 Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is een regionaal verdrag waarin de rechten en vrijheden van eenieder in Europa worden beschermd. Het werd in 1950 door de Raad van Europa ontworpen,

---

 Read full text at www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

 Lees de volledige tekst op: www2.ohchr.org/english/law/disabilities-convention.htm

en ging van kracht in 1953. Het was de eerste keer dat enkele fundamentele rechten die ook in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens waren opgenomen, juridisch bindend werden op regionaal vlak. De rechten die door het EVRM worden beschermd zijn in principe gelijk aan de rechten die door het Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten worden beschermd. Alle leden van de Raad van Europa hebben het verdrag geratificeerd, en van nieuwe leden wordt verwacht dit zo snel mogelijk te doen.

Met betrekking tot foltering stelt artikel 3 dat *“Niemand zal onderworpen worden aan folteringen of andere wrede, onmenselijke of onterende behandelingen of straf.”*

In het verdrag wordt ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in het leven geroepen, een autoriteit inzake de interpretatie van de voorzieningen in het verdrag. Het recht op een effectief verhaal in het bijzonder kreeg zo een ruime interpretatie waardoor er ook een verplichting om vermeende gevallen van foltering te onderzoeken onder valt. In de spraakmakende zaak *Assenov and others vs. Bulgaria* van 1997, stelde het Hof dat het onderzoeken van vermeende gevallen van foltering een verplichting is en dat het nalaten dit te doen een schending van artikel 3 inhoudt.

Artikel 3 diende ook als basis om later, in 1987, het Europees Verdrag ter Preventie van Foltering en Onmenselijke of Onterende Behandeling of Straf in het leven te roepen. Het doel hiervan was het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Onterende straf op te richten, een orgaan dat bezoeken mag brengen aan detentiefaciliteiten alle 47 lidstaten, met als doel in kaart te brengen hoe de zaken er voor staan met betrekking tot foltering en mishandeling.

2.7 Het Afrikaans Handvest inzake de Rechten van de Mens en de Volkeren

Het **Afrikaans Handvest inzake de Rechten van de Mens en de Volkeren (ACHPR)** ging van kracht in 1986 onder leiding van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (nu de Afrikaanse Unie) die in haar vergadering voor staatshoofden en regeringsleiders van 1979 een resolutie aannam waarin men zich engageerde om een continentaal mensenrechteninstrument, gelijkaardig aan deze die al bestonden in Europa en de Amerikaanse continenten, aan te nemen.

In artikel 5 van het verdrag wordt foltering verboden: *“...foltering wrede, onmenselijke, en onterende behandeling of straf worden verboden.”*

 Lees de volledige tekst op www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/D5CC24A7-DC13-4318-B457-5C9014916D7A/0/CONVENTION_ENG_WEB.pdf

 Meer informatie over het Hof in hoofdstuk 6.3.

 Lees de volledige tekst op www.cpt.coe.int/en/documents/ecpt.htm

 Meer informatie over het Comité in hoofdstuk 6.3.

 Lees de volledige tekst op www1.umn.edu/humanrts/instree/z1afchar.htm

In het Verdrag werd ook voorzien in de oprichting van de Afrikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens en de Volkeren (artikel 30), om de fundamentele vrijheden in Afrika te vrijwaren. De commissie ging een stap verder en voerde een systeem van speciale rapporteurs in, die een belangrijke rol hebben gespeeld in de sensibilisering aangaande de preventie en het verbod van foltering.

2.8 Het Amerikaanse Verdrag voor Mensenrechten

Het **Amerikaans Verdrag voor de Mensenrechten (ACHR)** is een regionaal mensenrechteninstrument dat in 1969 in Costa Rica werd aangenomen door de staten van het Amerikaanse continent. De bedoeling van het document wordt duidelijk in de preambule geformuleerd: het consolideren van een systeem van persoonlijke vrijheden en sociale rechtvaardigheid, gebaseerd op respect voor de fundamentele rechten van de mens, in dit halfmond.

In artikel 5(1) wordt gesteld dat: *“Iedereen heeft recht op respect voor zijn of haar fysieke, psychologische en morele integriteit”*. Foltering wordt in artikel 5(2) verboden: *“niemand zal onderworpen worden aan folteringen of wrede, onmenselijke of ontterende behandelingen of straf”*. Het artikel voorziet ook in de bescherming van de waardigheid van eenieder die van zijn vrijheid is beroofd.

Daarenboven werd in de Amerikaanse landen ook het Inter-Amerikaanse Verdrag voor de Preventie en Bestrafing van Foltering aangenomen. In artikel 1 van dit verdrag geven de staten aan dat ze actie zullen ondernemen om foltering te voorkomen en te bestraffen. Elk persoon die een klacht neerlegt in verband met foltering heeft recht op een eerlijk proces (artikel 8), een degelijk onderzoek binnen een redelijke termijn (artikel 1), en om strafrechtelijke vervolging in te zetten waar mogelijk. Het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens schiep ook een precedent door in de zaak *Velásquez-Rodríguez v. Honduras* in 1988 te stellen dat de staat de verantwoordelijkheid draagt om elke situatie die te maken heeft met een inbreuk op de rechten opgenomen in het charter te onderzoeken.

2.9 De Verdragen van Genève en de facultatieve protocols

De vier Verdragen van Genève van 1949 en hun drie facultatieve protocols vormen de kern van het Internationaal Humanitair Recht, ook wel de “oorlogswet” genoemd, met als doel het verloop van gewapende conflicten te reguleren. Ze werden op initiatief van het Internationale Comité van het Rode Kruis in Zwitserland opgesteld, en beschermen eenieder die geen deel uitmaakt van het gewapende conflict, bv. burgers, gewonde soldaten of

📖 Zie hoofdstuk 6.3 voor meer informatie over de Afrikaanse Commissie.

📖 Lees de volledige tekst op www.oas.org/juridico/english/treaties/b-32.html

📖 Lees de volledige tekst op www.oas.org/juridico/english/treaties/a-51.html

oorlogsgevangenen.

In de vier verdragen wordt foltering verboden, en hun gemeenschappelijk artikel 3 benadrukt het belang van het verbod op foltering door het uit te breiden naar niet-internationale conflicten: *“...zijn en blijven ten allen tijde en overal ten aanzien bovengenoemde personen verboden: (a) aanslag op het leven en lichamelijke geweldpleging, in het bijzonder het doden op welke wijze ook, verminking, wrede behandeling en marteling; (b) het nemen van gijzelaars; (c) aanranding van de persoonlijke waardigheid, in het bijzonder vernederende en onterende behandeling.”*

Artikel 12 van het eerste Verdrag van Genève voorziet dat leden van gewapende strijdkrachten die gewond en / of ziek zijn in alle omstandigheden gerespecteerd worden, en humanitair behandeld dienen te worden. Hier wordt aan toegevoegd dat ze niet zullen worden vermoord of uitgeroeid, aan foltering onderworpen worden, of onderworpen worden aan biologische experimenten. Staten die partij zijn bij het verdrag worden in hoofdstuk IX verondersteld om grove inbreuken zoals foltering te criminaliseren (artikel 50), er strafrechtelijke sancties voor te voorzien, en personen die van dergelijke inbreuken verdacht worden voor de rechtbank te dagen (artikel 49). Verder wordt van staten verwacht dat ze een onderzoek zullen instellen om de inbreuken vast te stellen, dat ze inbreuken een halt toeroepen en er repressief tegen optreden (artikel 52). In de tweede Conventie van Genève zijn gelijkaardige voorzieningen opgenomen, meer specifiek met betrekking tot gewonden, zieken en schipbreukelingen die deel uitmaken van gewapende strijdkrachten op zee. Met betrekking tot de situatie van gevangengenomen personen stelt de derde Conventie van Genève in haar artikel 17 dat *“geen lichamelijke of geestelijke marteling, noch enige andere vorm van dwang, mag worden toegepast op krijgsgevangenen om van hen inlichtingen te verkrijgen van welke aard ook. Krijgsgevangenen die weigeren te antwoorden, mogen niet worden bedreigd, noch beschimpt, noch blootgesteld aan enige onaangename of nadelige behandeling van welke aard ook.”* In artikel 87 wordt er op gewezen dat *“Collectieve bestraffing wegens individuele handelingen, lijfstraffen, opsluiting in lokaliteiten zonder daglicht en, in het algemeen, iedere vorm van marteling of wreedheid zijn verboden.”* In artikel 32 van de vierde Conventie wordt foltering op burgers verboden.

De twee facultatieve protocols van 1977 versterken de bescherming van slachtoffers van internationale en nationale gewapende conflicten, en bevatten provisies met betrekking tot het verbod op foltering in artikel 75(2) van Protocol I en artikel 4(2) van Protocol II.

2.10 Het Statuut van Rome en het Internationaal Strafhof

Het Statuut van Rome dat tot de oprichting van het internationaal Strafhof

 Lees de volledige tekst op

www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p0173.htm

 Lees de volledige tekst op

www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/470?OpenDocument

 En

www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/475?OpenDocument

leidde, werd in 1998 in Rome aangenomen en ging van kracht in 2002. Het vormt het stichtingsdocument van het Internationaal Strafhof, het eerste permanente internationale hof dat bevoegd is om genocide, oorlogsmisdaden, en misdaden tegen de mensheid te onderzoeken en de personen die hiervan verdacht worden te vervolgen, wanneer andere tribunalen niet in staat zijn of nalaten dit te doen. Het Statuut werd in de Herzieningsconferentie, gehouden in Uganda in 2010, herzien om er een definitie van het misdrijf agressie in op te nemen en de jurisdictie van het Hof over deze misdaden te bevestigen.

In de definitie van genocide die in het statuut is opgenomen, wordt het toebrengen van ernstige fysieke of mentale schade aan leden van nationale, etnische, raciale of religieuze groepen, verboden (artikel 6(b)). In artikel 7 (1) (f) wordt foltering opgenomen als een misdaad tegen de mensheid, en volgt in principe de definitie die aan foltering wordt gegeven in het Verdrag tegen Foltering van de VN (CAT). In artikel 8 (2) wordt foltering bovendien genoemd als een mogelijk oorlogsmisdrijf. In artikel 55 van het Verdrag van Rome geeft aan dat personen tijdens een verhoor niet mogen aangezet worden tot zelfincriminatie, en niet aan foltering of mishandeling mogen onderworpen worden.

In de definitie van genocide verbiedt het statuut het toebrengen van ernstig lichamelijk of psychologisch leed aan leden van nationale, raciale of religieuze groepen (artikel 6(b)). In artikel 7 (1) (f), wordt foltering vermeld als een misdaad tegen de mensheid. De definitie lijkt sterk op deze die in het VN Verdrag tegen Foltering wordt gehanteerd. In artikel 8 (2) wordt foltering vermeld als een mogelijke oorlogsmisdaad. Artikel 55 wijst er op dat personen tijdens hun verhoor niet mogen onderworpen worden aan foltering of mishandeling, en niet tegen zichzelf mogen getuigen.

3. Zacht Recht

3.1 De Standaard Minimumregels voor de Behandeling van Gevangenen

---

De Standaard Minimumregels voor de Behandeling van Gevangenen werden in 1955 aangenomen door het VN "congres over het voorkomen van misdaad en de behandeling van delinquenten" in Genève, en goedgekeurd door de Economische en Sociale Raad van de VN in twee resoluties van 1957, respectievelijk 1977. Ze zijn niet bindend, maar er worden gedetailleerde richtlijnen met betrekking tot de behandeling van personen die van hun vrijheid zijn beroofd in geformuleerd, en worden nog steeds beschouwd als dé referentie in deze materie, niettegenstaande het feit dat

 Lees de volledige tekst op http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/english/rome_statute%28e%29.pdf

 Meer informatie over het Strafhof in hoofdstuk 6.2.

enkele richtlijnen verouderd zijn. Er worden verschillende minimumvereisten in vermeld waaraan detentiefaciliteiten moeten voldoen, onder meer vereisten met betrekking tot accommodatie, toegang tot sportfaciliteiten, toegang tot boeken, geloofsbeleving, en persoonlijke hygiëne van de gedetineerden. Er wordt eveneens een overzicht gegeven van de specifieke noden van bepaalde categorieën van gedetineerden, zoals vrouwen, kinderen, of personen in voorhechtenis.

Tevens worden er enkele maatregelen ingevoerd om foltering tegen te gaan, zoals het bijhouden van registers (regel 7), toegang tot medische diensten (regels 22 tot 26), en het recht om verzoeken en klachten in te dienen (regels 35 en 36). Regel 30 (1) van het hoofdstuk over discipline en straf stelt dat geen enkele gevangene mag gestraft worden als dit niet expliciet door een wet wordt voorzien, en ze mogen geen tweemaal voor hetzelfde misdrijf worden gestraft. Verder worden lichamelijke bestraffing, bestraffing door opsluiting in een donkere cel, en alle wrede, onmenselijke of ontorende vormen van bestraffing expliciet verboden als disciplinaire straf. Er wordt ook gesteld dat instrumenten die de bewegingsvrijheid beperken nooit als straf zouden mogen gebruikt worden.

3.2 De Verklaring inzake de Bescherming van alle Personen die worden onderworpen aan Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Ontorende Behandeling of Bestrafing

De De Verklaring inzake de bescherming van alle personen die worden onderworpen aan foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, werd door de Algemene Vergadering van de VN aangenomen in haar resolutie 3452 in 1975. Hoewel het ook hier geen bindend instrument betreft, is het toch een principiële verklaring waarin het absolute verbod op foltering mede vorm heeft gekregen, en vormde het de basis voor het daarop volgende Verdrag tegen Foltering.

Er zijn een aantal essentiële provisies in opgenomen voor het verbod op foltering. Zo stelt artikel 3 dat geen enkele omstandigheid foltering kan rechtvaardigen en dat staten al het mogelijke moeten doen om foltering en mishandeling te vermijden (artikel 4). Er is ook een recht op het indienen van een klacht met betrekking tot foltering in opgenomen (artikel 11), evenals een aanmoediging aan alle staten om foltering en mishandeling strafbaar te stellen.

3.3 De Gedragscode voor Wetshandhavers

De gedragscode voor wetshandhavers werd door de Algemene Vergadering van de VN aangenomen in haar resolutie 34/169 in 1979. Ze heeft

 Lees de volledige tekst op www2.ohchr.org/english/law/pdf/treatmentprisoners.pdf

 Lees de volledige tekst op: www2.ohchr.org/english/law/declarationcat.htm

betrekking op eenieder die betrokken is bij rechtshandhaving, en dus over politionele bevoegdheden beschikt, waaronder ook veiligheidspersoneel met dergelijke bevoegdheden. In de Code worden de fundamentele vereisten met betrekking tot verantwoordelijkheid en professionaliteitszin voor rechtshandhaving uiteengezet met specifieke aandacht voor het dienen van de gemeenschap en personen in nood. Het basisprincipe dat in artikel 2 wordt uiteengezet stelt dat alle politieagenten worden verondersteld de mensenrechten te respecteren en de menselijke waardigheid te beschermen, zonder onderscheid.

Artikel 2 stelt dat het gebruik van geweld enkel verantwoord is als een uitzonderlijke maatregel, en beperkt is tot uitzonderlijke omstandigheden waar het gebruik van geweld noodzakelijk is, bijvoorbeeld om misdrijven te voorkomen, om (rechtmatige) verdachten op te pakken, of om te vermijden dat verdachten zouden ontsnappen. Het principe van proportionaliteit dient hier in de strikte zin te worden toegepast met betrekking tot het gebruik van vuurwapens, die enkel zijn toegestaan als laatste redmiddel in geval van gewapende tegenstand of een duidelijk en dreigend gevaar voor het leven van anderen.

Artikel 5 bevat een expliciet verbod om enige vorm van foltering, mishandeling, wrede of onmenselijke behandeling, toe te dienen of anderen hiertoe aan te zetten. Deze voorziening sluit ook een bevel van hogerhand als verschoningsgrond uit in geval van foltering en mishandeling, en bevestigt de on-opschortbaarheid van dit verbod zelfs in uitzonderlijke omstandigheden zoals nationale noodtoestanden of gewapende conflicten.

3.4 De Grondbeginselen inzake het Gebruik van Geweld en Vuurwapens door Wetshandhavers

Deze grondbeginselen werden in 1990 in Cuba, op het 8e VN congres inzake de preventie van criminaliteit en de behandeling van delinquenten, aangenomen. Dit zacht recht werd ontwikkeld om lidstaten bij te staan in het reguleren van de werkzaamheden van overheidspersoneel belast met rechtshandhaving en die beschikken over politionele bevoegdheden, in het bijzonder de bevoegdheden tot het verrichten van arrestaties en detentie.

In artikel 1 worden lidstaten en instellingen belast met rechtshandhaving ertoe opgeroepen om de ethische principes in verband met vuurwapens op regelmatige basis te herzien. Personen belast met rechtshandhaving moeten uitgerust worden met verschillende soorten wapens, zoals niet-dodelijke wapens en munitie, om zo op een gepaste wijze op verschillende situaties te kunnen reageren. In artikel 7 worden staten ertoe opgeroepen het arbitrair gebruik van geweld en vuurwapens een halt toe te roepen, en overheidspersoneel dat misbruik maakt van wapens prompt te vervolgen.

 Lees de volledige tekst op www2.ohchr.org/english/law/codeofconduct.htm

 Lees de volledige

Artikels 15 tot 17 handelen over de bewaking van personen die van hun vrijheid zijn beroofd. Hier wordt het gebruik van geweld expliciet verboden behalve in gevallen waar dit noodzakelijk blijkt om de veiligheid te garanderen of wanneer de veiligheid van de betrokken persoon zelf wordt bedreigd.

3.5 De Beginselen van de Medische Ethiek

De beginselen van de medische ethiek werden aangenomen door de Algemene Vergadering van de VN in haar resolutie 37/194 van 1982. Er wordt een fundamentele ethische code met betrekking tot medisch personeel dat verantwoordelijk is voor gevangenen en gedetineerden in uiteengezet. Van deze code mag niet worden afgeweken, zelfs niet in geval van uitzonderlijke omstandigheden zoals een nationale noodtoestand.

In artikel 1 wordt de gelijkheid van zorg uiteengezet, waarbij medisch personeel belast met de zorg voor gevangenen en gedetineerden verplicht worden hen dezelfde zorg te verstrekken als aan personen die niet van hun vrijheid zijn beroofd.

Met betrekking tot het verbod op foltering, stelt artikel 2 dat de betrokkenheid van medisch personeel, zij het actief of passief, bij daden van, mededaderschap bij, het aanzetten tot of pogingen tot foltering of andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of straf, een grove schending van de medische ethiek en een inbreuk tegen verschillende internationale instrumenten, vormt.

Principe 4(1) stelt verder dat het in strijd is met de ethische code om bij het verhoor van gedetineerden medische kennis te gebruiken op een manier die een negatief effect kan hebben op de gezondheid van de betrokkene. Op een gelijkaardige wijze is de betrokkenheid van medisch personeel in de fysieke evaluatie van een persoon met het oog op het ondergaan van een bepaalde straf of behandeling die de gezondheid van deze persoon in het gedrang kan brengen, evenmin aanvaardbaar (principe 4(2)). Medisch personeel mag ook niet deelnemen aan procedures om de bewegingsvrijheid van de gedetineerde in te perken, tenzij dit noodzakelijk zou zijn om de gezondheid of veiligheid van de betrokkene te vrijwaren (principe 5).

3.6 Het Pakket van Grondbeginselen voor de Bescherming van Alle Personen Onder Enige Vorm van Detentie of Gevangenschap

Het pakket van grondbeginselen werd door de Algemene Vergadering van de VN aangenomen in haar resolutie 43/173 van 1988, ,en heeft betrekking op alle personen die op welke manier dan ook van hun vrijheid zijn beroofd.

tekst op

www2.ohchr.org/english/law/firearms.htm

 Lees de volledige tekst op

www2.ohchr.org/english/law/medicalethics.htm

Er worden een aantal basisprincipes in naar voor geschoven met betrekking tot de humane behandeling van personen in eender welke vorm van vrijheidsberoving, en vestigt de aandacht nogmaals op de internationale mensenrechtenstandaarden met betrekking tot de arrestatie, de gerechtelijke appreciatie van de zaak, een eerlijk proces, en de verplichtingen aan overheden om alle gevangenen correct te registreren en er de nodige informatie over bij te houden. Er zitten verschillende clausules in verrat die tot doel hebben foltering en mishandeling te voorkomen, zoals het recht om contact te zoeken met de buitenwereld, het recht van verwanten om tijdig geïnformeerd te worden van een overplaatsing naar een andere detentiefaciliteit, het recht op toegang tot een advocaat en klachtenprocedures, de noodzaak om adequate medische zorg te voorzien, enzoverder. Een belangrijk gegeven is dat er een clausule is in opgenomen die compensatie voorziet voor elke inbreuk op deze principes.

Specifiek met betrekking tot foltering zit in principe 6 een absoluut verbod op foltering of andere vrede, onmenselijke of onterende behandeling verrat, waarop geen enkele uitzondering wordt toegestaan. Dit verbod wordt versterkt door principe 33, waar het recht om een klachtenprocedure op te starten met betrekking tot vermoedelijke gevallen van foltering of andere vormen van mishandeling wordt gegarandeerd, zowel voor de gedetineerde zelf als zijn of haar advocaat, familie, of enig ander persoon. Deze klachten moeten vertrouwelijk behandeld worden als dit zo wordt gevraagd door diegene die de klacht heeft ingediend, ze mag niet tot vergelding leiden, en de verantwoordelijke overheden moeten zonder uitstel gevolg geven aan de klacht. In geval van de verdwijning of de dood van een gedetineerde moet de overheid ambtshalve een onderzoek instellen naar de omstandigheden van de zaak

3.7 De Grondbeginselen voor de Behandeling van Gevangenen

De grondbeginselen voor de behandeling van gevangenen werden door de Algemene Vergadering van de VN aangenomen in haar resolutie 45/111 in 1990. Ze zijn minder gedetailleerd dan de Standaard Minimum Regels voor de Behandeling van Gevangenen, en bevatten enkel algemene principes met betrekking tot de behandeling van gevangenen.

Hoewel foltering niet expliciet wordt vermeld, kan in artikel 1 worden gelezen dat *“gevangenen met respect ten aanzien van hun inherente waardigheid en waarde als mens zullen behandeld worden”* waaruit logischerwijze kan worden afgeleid dat ze niet aan foltering, wrede, onmenselijke of degraderende behandeling, die hun intrinsieke menselijke waardigheid ondermijnen, mogen onderworpen worden.

Er wordt verder gesteld dat gevangenen hun rechten niet geheel verliezen

 Lees de volledige tekst op

www.un.org/documents/ga/res/43/a43r173.htm

eens ze in hechtenis zijn: *“behalve de beperkingen die aantoonbaar en noodzakelijkerwijze voortvloeien uit gevangenschap, zullen alle gevangenen over hun mensenrechten en fundamentele vrijheden, zoals uiteengezet in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, blijven beschikken, en, indien de betrokken staat partij is, het Internationale Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, en het Internationale Verdrag inzake Burgerrechtelijke en Politieke Rechten en het Optioneel Protocol daarbij, evenals de rechten die in andere VN verdragen worden uiteengezet.”*

3.8 De Basisbeginselen en –Richtsnoeren inzake het recht van voorziening en schadevergoeding voor Slachtoffers van Grove Schendingen van de Mensenrechten en Ernstige Schendingen van Internationaal Humanitair Recht

Deze basisbeginselen werden door de Algemene Vergadering van de VN aangenomen en afgekondigd in haar resolutie 60/147 in 2005. Ze bevestigen dat grove mensenrechteninbreuken of inbreuken op humanitair recht – zoals foltering – een aanval op de menselijke waardigheid betekenen, en staten worden er aan herinnerd dat ze verplicht zijn om dergelijke inbreuken te onderzoeken en de daders te vervolgen.

Verder worden staten opgeroepen om aan slachtoffers van grove inbreuken een gelijkwaardige en reële toegang tot Justitie te verlenen (artikel 11), en om binnen een redelijke termijn te voorzien in adequate reparatie, in verhouding tot het ondergane leed. **Reparatie** kan verschillende vormen aannemen, zoals omschreven in principes 19 tot 23. Voorbeelden hiervan zijn de restitutie van vrijheid, familieleven, identiteit, eigendom of werk; en compensatie voor geleden fysieke en/of mentale schade, verlies van educatieve of professionele kansen, materiële schade of verlies van inkomen, en kosten voor juridische, psychologische of medische hulp; rehabilitatie, waaronder medische en psychologische zorg en juridische en sociale dienstverlening. Reparatie kan ook symbolisch of van niet-materiële aard zijn, wat daarom niet minder belangrijk is voor de betrokkene.

Voorbeelden hiervan zijn het staken van de mensenrechtenschendingen, publieke bekendmaking van de waarheid, een officiële mededeling of en publieke verontschuldiging en erkenning van de feiten, sancties tegen de personen betrokken bij het geweld, en herdenkingsceremonies. In principe 23 worden, tenslotte, de maatregelen die kunnen genomen worden om de niet-herhaling van het geweld te bewerkstelligen, zoals het versterken van de onafhankelijke positie van de rechterlijke macht, opleidingen en training inzake mensenrechtenrecht, en juridische hervormingen.

 Lees de volledige tekst op

www2.ohchr.org/english/law/basicprinciples.htm

 Lees de volledige tekst op

www2.ohchr.org/english/law/remedy.htm

3.9 De Europese Gevangenisregels

De Europese Gevangenisregels werden door het Comité van Ministers van de Europese Unie aanvaard in 2006. Ze bevatten de basisregels met betrekking tot de behandeling van gevangenen, en dienen door alle staten die deel uitmaken van de Raad van Europa nageleefd te worden. Ze dekken verscheidene onderwerpen die betrekking hebben op het welzijn van gevangenen, zoals hygiëne, juridische bijstand, religie, voeding, onderwijs, veiligheid, werk en communicatie.

Sommige voorzieningen relateren meer expliciet aan de preventie van en het verbod op foltering. Zo stelt regel 1 dat *“Alle personen die van hun vrijheid zijn beroofd zullen met het nodige respect voor hun mensenrechten worden behandeld”*. Met betrekking tot de omstandigheden van opsluiting stelt artikel 15 dat alle zichtbare verwondingen en klachten over vroeger misbruik” geregistreerd dienen te worden en dat een medisch onderzoek zo snel mogelijk dient plaats te vinden in deze gevallen (regel 16). Ook met betrekking tot de verantwoordelijkheden van het medische personeel zijn er regels opgenomen, zoals de noodzaak voor aandacht voor het registreren van en rapporteren over elke aanwijzing dat gevangenen mogelijksgewelddadig zijn behandeld (regel 42 (3) (c)).

Principe 54 (4) heeft betrekking op veiligheid en wijst er op dat de fouillering geen vernedering met zich mag meebrengen. In de sectie met betrekking tot discipline en straf stat dat het gebruik van kettingen en ketens verboden is (68 (1)), en dat handboeien en dat instrumenten die de bewegingsvrijheid beperken niet gebruikt mogen worden, behalve in specifieke gevallen.

Met betrekking tot verzoeken en klachten van de gevangene stelt artikel 70 dat gevangenen in staat moeten zijn om verzoeken in te dienen bij de gevangenisdirecteur of enige andere competente autoriteit, en indien deze geweigerd worden, dienen ze een recht op beroep te hebben bij een onafhankelijke autoriteit. Bovendien mogen gevangenen niet gestraft worden omwille van een verzoek of een klacht. Regel 93(1) herinnert er ten slotte aan dat de detentieomstandigheden en behandeling van gevangenen door een onafhankelijke instelling of instellingen zal geëvalueerd worden, en dat deze bevindingen publiek zullen bekendgemaakt worden.

 Lees de volledige tekst op <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>